

ographie, dat hem groote hij ook enkele Kuiper vond dan te schrij-istoricus. Zijn st dezen voe-figuur van volgende bio-egen aan het sal weer lijnen hier of daar en uitkomen. De noten is Dezen zullen om de mooie ebied te lezen, g wel onder eze aanteeke-ingen geduan tweehonderd van de groote minder van

Hongaar, ik t Kuiper als en velen ook bben gekend, e hem hierin eden zijn, die s hij doorge-s arbeid; hij treven; hij is t het geheim van het bi-Mede daaraan vele puntige beelden door e compendia, ehten en be-oor hem be-em aangegre- d, de stallin-en door hem niet weinigen offhaus naar wezen moet: dezen beiden ens Rullmann dan ook het eking van dit eine onnauw-

g. Daar van de, zoo niet erwacht, zal worden ge-Ook ik vond aakt, die ik den. Zij doen de bijzondere

dit Deutsche e. Wij willen en met jaren van hen, die Stemmen... ens dit boek over de hou-Kuiper aan- vernieuwing Gunning toch

dan valt het roen was. In t den vinger enen, die tot is: het ware len en halven ift een soort rin de groote ien, wijl hij i Mont-Blanc ar! En deze i geschreven.

Ik stemmen van een eerste budget van een milliard drie honderd miljoen dollars, d.w.z. 25.000.000.000 franken, is louter onzin! Maak dat aan de ganzen wijs", zeiden onze Vlaamsche voorvaders... Wij kunnen den achtbaren lezers verzekeren, dat wij voor ons part er nooit een dollar van zagen. „De Snuffelaar" schijnt er meer van te weten dan wij...

Hij jammert over de nalatigheid der Katholieken in het steunen van hun missionarissen. Dat be- treur ik met hem. Het pleit niet ten voordeele van den geloofsijver onzer Katholieke medschristenen...

De schrijver heeft met dit boek zijn eigen volk en Kerk op het oog. Daarom treedt hij zoo vaak op als leermeester van zijn volk, en trekt para- lellen, waardoor de zakelijke inhoud van dit werk voor lezers uit het midden van zijn groote natie van zoo ver strekkende betekenissen is.

Trekt hij alzo een parallel tusschen Bismarck en Kuiper, dan geeft hij den palm der eere aan den laatste.

De Duitse lezer moet wel een diepen indruk krijgen van de innige vroomheid van Kuiper. Is dat niet heerlijk? Echter dit kon de schrijver zoo klaar en duidelijk doen uitkomen, alleen daarom, wijl diezelfde vroomheid de hem bezielende drijf- kracht was op zijn leeftijd en onder zoo zware en drukkende omstandigheden waaronder deze doctor honoris causa zijn reuzentaak aanvaardde en tot zoo heerlijk einde bracht.

Genoeg om „onze menschen" op te wekken dit boek te koopen. Het is geschreven in zoo schoone taal; het is verzorgd met zoo groote liefde; het is uitgevoerd den wonder rijk begaafden man waar- dig, van wiens leven het zoo sprekende schets geeft.

De prijs is laag gesteld. Het boek kost maar drie gulden en als gij het bestelt bij uw boekhan- delaar, in welke kleine plaats ook, hij zal het, zoolang de voorraad strekken moge, met bekwa- men spoed ontvangen uit Elberfeld van de Buchhandlung des Erziehungs-Vereins Chr. Buyer, G. M. B. H.

Niemand kan zeggen van hoe onberekenbaar grooten invloed dit boek kan worden voor de ver- breiding van de kennis der gereformeerde waar- heid over de wereld. Die dit boek dan koopt ten eigen bate, kan in dien weg anderen ten zegen worden!

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Aanvulling en rectificatie¹⁾.

Een lezer vestigt mijn aandacht er op, dat het artikel, overgenomen uit „De Open Poort", niet rechtstreeks uit de pen van een Roomsche ge- vloeid is, maar min of meer op ironische wijze in het Roomsche schuitje geschreven is door een niet-Roomsche, om aan te geven, met welke argumenten de Roomsche Lebbekers soms kwebbelers kunnen worden, wanneer zij tegen de Protestanten waar- schuwden. De lezer heeft gelijk. Inzage van het artikel bevestigt zijn opmerking: want er staat:

Gij hebt dadelijk gevoeld, achtbare lezer, dat bovenstaande regelen door een Evangelisch Chris- ten — een Protestant zoo men zegt, — geschreven werden ten einde in dien vorm aan Snuffelaar die in „De Lebbekenaar" schrijft te antwoorden.

Toch is de overname van het stukje niet ver- geefs geweest, inzoverre het duidelijk laat zien, op welk peil de Roomsche polemiek daar staat. Trouwens, dat blijkt ten overvloede uit dit authen- tieke Lebbekianisme:

Wees ook voorzichtig, Katholieke Lebbekers, voor die protestanten, welke sedert enige dagen onze gemeente overrompelen met hunne slechte geschriften. Goed de volgende vraag van den cate- chismus in 't hoofd gehouden: Is het waar dat een iegelijk in zijn geloof kan zalig worden? — Zoo leeren de ketteren, maar zij dolen, want zonder het één waarachtig Geloof is de zaligheid onmo- gelijk. — Is 't niet jammer; terwijl een protestantsche vereniging in de Vereenigde Staten een eerste Budget stemt van één milliard drie honderd miljoen dollars om al de katholieke landen met hare zen- delingen en geschriften te vergeven, wordt de ka- tholieke missionaris door weinigen gesteund. Op- passen is de boodschap. Houdt voor de protestanten altijd 't volgend krank antwoord klaar, hetwelk eens een oud moederkin hun te slikken gaf: Ja, zei ze, als protestant leven is gemakkelijk, maar als protestant sterven is heel wat moeilijker.

Het is verre van fraai: te insinueren, dat de gereformeerde protestanten ieder in zijn geloof laten zalig worden! Over die bewering van één milliard drie honderd dollars schrijft Ds Lauwers:

Het stemmen van een eerste budget van een milliard drie honderd miljoen dollars, d.w.z. 25.000.000.000 franken, is louter onzin! Maak dat aan de ganzen wijs", zeiden onze Vlaamsche voorvaders... Wij kunnen den achtbaren lezers ver- zekeren, dat wij voor ons part er nooit een dollar van zagen. „De Snuffelaar" schijnt er meer van te weten dan wij...

Hij jammert over de nalatigheid der Katholieken in het steunen van hun missionarissen. Dat be- treur ik met hem. Het pleit niet ten voordeele van den geloofsijver onzer Katholieke medschristenen...

Tot zoover de aanvulling, die ten deele ook rectificatie is.

Een andere lezer merkt op, dat het verhaal van Hendrik de Cock en de advertentie, waarmee de tegenstanders hem vervolgden in de dagen van huiselijken rouw, te lezen is in het boek van Ds Rullmann over De Afscheiding. Indien hij daarmee wil zeggen, dat ik niet had moeten schrijven, dat wij die dingen te weinig gehoord hebben (maar de boeken van Ds R. zijn nog niet naar waarde

her- en her- en her-drukt), zal hij moeten toegeven, dat dan ook des te meer blijken kan, welke waar- heid er ligt in mijn daarop volgende opmerking, dat we die dingen te weinig onthouden hebben. Want, hoewel ik de 3 werken van Ds Rullmann goed bestudeerd heb, voorzoover dat in mijn be- schikbaren tijd mogelijk was, en mijn catechisanten altijd die drie boeken aanbeveel tegen Sintnicolaas en voor hun verjaardag, was ik zelf het ook al weer vergeten....

Aan beide correspondenten intusschen mijn wel- gemeenden dank!

Lijkverbranding.

Over de tegenstrijdigheid tusschen theorie en praktijk bij voorstanders van lijkverbranding, ge- lijk die in bepaalde gevallen tot uiting komt, schrijft Dr A. Kuiper in de „Rott. Kerkbode":

Maar wat zeer eigenaardig aandoet in verband met de actuele vraag der lijkverbranding is dit, dat zij die in hun kring er het meest en het vurigst voor ijveren, als het er op aankomt er toch voor terugdeinzen.

Daar hebt ge de Socialisten en de Communisten. Zij voeren een vurig pleidooi er voor om hun lijk niet aan het langzaam proces der ontbinding prijs te geven. Als de dood eenmaal is ingetreden dan moet het proces der vernietiging in een mi- nimum van tijd zijn afgelopen. Met de crematie is het al heel spoedig gebeurd. Zoo gaat het lijk niet in den lijkoven, of na eenige oogenblikken hebt ge de asch in uw vaas. Konden de Socialisten en de Communisten het gedaan krijgen ze zouden de lijk- verbranding met dwang overal invoeren, en er zou zelfs geen vrijheid meer zijn om uw dooden van voor uw aangezicht te begraven.

Maar... Lenin stierf. Hij is ook een nietig menschenkind, en moet het ondervinden dat tegen den dood geen geweer is. Het zielloos lijk van Lenin ligt op den aarhodem. Zal men dat nu ook ver- branden in het land waar het Socialisme en het Communisme hoogtij viert?

Geen sprake van. Niemand die er aan denkt. Ieder Communist zegt: daar was Lenin te goed voor. Crematie is voor hem te minderwaardig. Het lichaam van Lenin, die nadeloos ellende over duizenden, over miljoenen gebracht heeft, is daar te goed voor.

En al de kunst en al de wetenschap is te hulp geroepen, om het lijk van Lenin te balae- ren, opdat het in een glazen doosdijst tot in lengte van dagen bewaard kan blijven, en het na- volgende geslacht kunne zien hoe de man in zijn leven er heeft uitgezien die de hel over zijn vaderland heeft losgelaten!

Ontzet-motieven²⁾.

Onder den gewonen, maar ietwat vreemden naam van „ontzet-feesten" heeft Leiden dit jaar bizon- derlijk herdacht de afwerping van het Spaansche juk na het „beroemde" beleg. Aan eventuele can- didaten voor een gereformeerde speech over de ontzet-inzetting en de ontzet-vreugde, heeft in de „Groene Amsterdammer" Prof. H. Brugmans stof trachten te leveren. Aldus:

Het ligt voor de hand, dat die bevolking zeer verschillend op die ellende reageerde. Wij wezen er reeds op, dat de stad in 1574 economisch en sociaal zeer in verval was, dat de bevolking voor een niet gering deel bestond uit een armelastig proletariaat, gevolg en overblijfsel van een voor jaren bloeiende industrie. Dat proletariaat, verarmd en lichamelijk ook wel afgetakeld, kreeg de zwarte ellende van het beleg te ondergaan. Voor een deel heeft de bevolking getracht aan die ellende te ontkomen door de overgave, waartoe de vijand waarlijk wel aannemelijke voorwaarden wist te stellen. Wij weten van oproeren in de stad tijdens het beleg; beroemd is juist in die omstandigheden gebleven de onversaagde moed van een man als Pieter Adriaensz. van der Werff. Maar daar waren ook anderen. De misère van het dagelijkse aard- sche leven kan verstompen tot onverschilligheid en kwaadwilligheid. Maar de sociale nood kan ook de gedachten afleiden naar hooger, geestelijk ge- luk, dat veel groofter heil brengt dan ooit door drukkende armoede kan worden weggenomen. Het is in de zestiende eeuw het gewone verschijnsel, dat de maatschappelijke druk de menschen tot hooger leven pers, dat zij van onder dien druk uit het oog vol vertrouwen richten naar de hogere macht, die soeverein over menschen en dingen beschikt en dat doet naar zijn welbehagen en naar het heil van het menschedom. Vandaar dan ook, dat het Calvinisme, dat rotsvast geloof aan Gods voorbeschikking en aan 's menschen heils- bestemming, in breede lagen der bevolking aan- hang vond. Zoo was het ook te Leiden: de Cal- vinisten vormden het harde staal, waarop het Spaansche geweld zon breken.

Hier wordt dus het Calvinisme als een opvoe- dende macht getoekend. Of de logische orde tus- schen de reactie op de doorstane ellende en de opkomst van het Calvinisme hier juist gezien is, valt inmiddels nog te bezien. Maar in ieder geval doet een dergelijke waardeering van het Calvinisme beter aan dan die van Dr S. B. Liljegren, die onlangs in een studie over Miltons persoonlijkheid (Neophilologus, IX, 2, 121) beweerde, dat het Cal- vinisme zoo bij uitstek zich er toe leende, den hoogmoed aan te kweken. Over deze bewering heeft Dr J. Veldkamp van Hilversum in een kort, maar pittig artikel in hetzelfde tijdschrift dr Lilje- gren onder handen genomen, o.i. volkomen terecht.

„Gods Woord" in de vergadering.

Onder dit opschrift schrijft Dr H. T. de Graaf van Zutphen in „De Hervorming" het volgende:

Zou het niet gewenscht wezen, ietwat krachtiger dan wij in onze kringen den laatsten tijd gewoon zijn, op te komen tegen het gescherm met Gods Woord in allerlei vergaderingen van politieke aard? Zal ons wel niet altijd mogelijk zijn op de vergadering zelf, want de vragen die gesteld mogen worden en de personen die aanwezig mogen zijn, worden dikwijls eerst gekeurd. De toegang is niet vrij. Maar er is buitendien toch ook nog gelegenheid, tegen dit zonderling gebruik op te komen.

Wij zeggen het nu eens, omdat het verkiezings- werk in de vergaderingen al aan den gang is. En daarbij komen ook reeds weer de dierbare klanken over „Gods Woord" te voorschijn. Wij en ons ge- lijken heeten dan „vijanden van Gods Woord". Is dan de spreker ook nog „een redenaar", dan stijgt de aandoening ten top en golf nog lang na.

En dan voegt hij er in het slot van zijn artikel aan toe:

En nu zouden wij wel willen vragen: wát betee- kent dat? Is dat „Woord Gods" de Bijbel? En welk gezag heeft die dan? Heeft die een gezag in zijn teksten, of in zijn geest? En zoo in zijn geest, wie heeft aan de christelijk-historischen het mo- nopolie gegeven, dat zij den Bijbel zoo goed kunnen nitleggen, dat zij inderdaad haar nitlegging „ge- zag" mogen toekennen?

En verder zouden wij wel willen vragen, of de spreker overtuigd is, hetzelfde te meenen als zijn hoorders, wanneer hij het heeft over „Gods Woord"? Of hij ook dit Bijbelboek van begin tot einde voor onfeilbaar houdt, of dat hij er over denkt ongeveer zooals prof. Bavinek? Mocht het laatste het geval zijn, dan zouden wij vragen, of de hoorders er ook zoo over denken. Prof. Bavinek namelijk schreef in zijn dogmatiek (I 475): „De berichten over de voornaamste gebeurtenissen, bijv. over den tijd van Jezus' geboorte, over den duur van zijne openbare werkzaamheid, over de woorden door Hem bij de instelling van het avondmaal gesproken, over zijne opstanding enz. zijn ver van eensluidend en laten voor verschillende opvattingen ruimte."

Dr De Graaf zou vollediger geweest zijn, als hij erbij verteld had, dat Prof. Bavinek hier een betoog levert voor de stelling, dat de bijbel geheel andere geschiedbeschrijving geeft dan de „pro- fane" historiebeshrijving. Tegenover hen, die den bijbel zouden willen beoordeelen met den maat- staf van gewone geschiedbeschrijving, en dan zijn goddelijk karakter als Woord Gods zouden willen ontkennen, handhaaft hij het eigen karakter en het eigen doel der bijbelsche geschiedbeschrijving o.m. ook met deze door Dr de Graaf aangehaalde woorden. Zoodat zij juist bedoelen een betoog te steunen, dat precies den anderen kant uitgaat als Dr de Graaf hier in dit artikel. Wie Bavinek in dezen zin citeert, moet het goed doen. Vooral, als hij kiest uit een paragraaf, die bij Bavinek aldus eindigt:

„Op menscheijke wijze spreekt zij (de H. S.) altijd van de hoogste en heiligste, van de eeuwige en onzinnelijke dingen. Zij acht, als Christus, niets menscheijks zich vreemd. Maar daarom is zij ook een boek voor de menscheid en duurt zij tot het einde der eeuwen. Zij is oud, zonder ooit te verouderen. Zij blijft altijd jong en frisch; zij is sprake des levens."

Dat is wat anders, dan een betoog, om op ver- gaderingen en in verkiezings- en partij-programs den term „Woord Gods" maar te schrappen voortaan.

Sadhoe Soendar Singh.

In „De Hervorming" wijst v. Wijngaarden er op, dat de Roomschen zelf veel heiligen erop nahouden, maar aan de protestanten soortgelijke weelde eigenlijk niet gunnen. Komt er onder die protestanten een soort van heilige voor den dag, dan gaan ze critiseeren. Gereformeerde lezers, die den Sadhoe niet direct onder de „heiligen" in den hier bedoelden zin zich denken, mogen zich, ter rechtvaardiging van „De Hervorming", herin- neren, dat er heusch wel menschen geweest zijn, die den Sadhoe in die mate hebben vereerd, dat voor hen het overigens minder gelukkige vers van Charivarius een afstraffing was, toen hij rymde:

Ding, dong, ding,
Sadhoe Soendar Singh...
Al die vreemde troosters
Zijn zoo heerlijk oostersch...
Ding, dong, ding,
Sadhoe Soendar Singh.

Hier volgt het artikel van „De Hervorming":

Na doet zich het geval voor, dat ook een heilige is verschenen met min of meer protestantsche tendenzen: Sadhu Soendar Singh, bij velen ook in Holland door zijne lezingen goed bekend. Men vereert hem hoog. Prof. Heiler in Marburg heeft zelfs 'n boekje aan hem gewijd, een van de vele tientallen, die over hem verschenen. En aarts- bisschop Söderblom ziet in hem een man, die te gebruiken is voor zijn Evangelisch Katholicisme. Men zou denken dat de Roomschen, geneigd om heiligen-verhalen te gelooven en gewoon aan haar bijzondere sfeer, zich bijzonder zouden ver- gasten aan het wonderlijke leven van dezen Indier. Niets ligt hun evenwel meer ver. In „Stimmen der

¹⁾ Zeer tot mijn spijt bleef ook dit gedeelte van de Pers- schouw liggend; het was bestemd geweest voor het blad van de vorige week.

²⁾ Ook deze copie was voor het nummer van verleden week bestemd.